

Становище

от Сия Колковска, д-р, професор в Института за български език „Проф. Л. Андрейчин“ за дисертационен труд за придобиване на образователната и научната степен „доктор“

Автор на дисертацията: Лора Желева, Институт за български език „Проф. Л. Андрейчин“

Тема на дисертацията: Семантична структура на съществителните имена, образувани с наставка *-ик*, в българския език

Лора Желева работи в Секцията за съвременен български език към Института за български език от 2015 г., като от 2016 г. е задочна докторантка към Секцията.

Дисертационният труд на Лора Желева се състои от увод, три глави, заключение, обширна библиография и пет приложения. В Увода се въвеждат основните термини, използвани в труда, дефинирани кратко и точно. Посочва се целта на труда – да се обогатят знанията за семантичната и формалната структура на производните съществителни имена с наставка *-ик*, които са около 700.

Оригиналността на поставената цел е свързана с използвания метод за анализ, използван при предикатно-аргументната теория. Този метод се основава на схващането, че семантичната структура на производните думи представлява предикатно-аргументна структура, аналогична на предикатно-аргументната структура на изречението. При избора на метод за словообразователен анализ докторантката използва подхода, следван в том 9 на Българско-полската съпоставителна граматика. Важността на поставената цел е свързана и с постигането на нови знания за образуването и същността на производните думи в българския език.

В Първа глава Л. Желева анализира подробно подходите, използвани в словообразуването, като ги представя ясно и коректно. Докторантката заявява, че цел на този анализ е да аргументира защо е избрала именно предикатно-аргументната теория за словообразователен анализ. Тя мотивира избора от нея подход с възможността чрез него да се опише как чрез производните думи се отразяват определени ситуации. Значително място в Първа глава е отделено и на словообразователните подходи за анализ на същ. имена, използвани в българското езикознание. Разгледани са такива подходи в шест български граматика и в трудове върху словообразуването от втората половина на XX в.

Докторантката много точно отбелязва отликите между отделните подходи и приносите на всеки от тях.

Втора глава е посветена на семантичната и формалната характеристика на производните думи. Л. Желева формулира точно отликата между лексикално и словообразователно значение, което е наложително с оглед на извършвания от нея словообразователен анализ. Ключово е понятието словообразователна категория, което докторантката определя като отнасящо се за производните думи, при които формантът изпълнява една и съща функция в семантичната им структура. При формулирането на това схващане докторантката следва постановките в 9 том на Българско-полската съпоставителна граматика. Като се основава изцяло на разработките на В. Малджиева и М. Коритковска съответно в 9 и 5 том на Българско-полската съпоставителна граматика, Л. Желева разглежда словообразователните категории при съществителните имена на -ик и представя 14 типа семантични структура при тези от тях, които са с неизразен предикат.

В Трета глава Л. Желева прави класификация на същ. имена на -ик по словообразователни категории. Разграничава два типа словообразователни категории – аргументни и предикатни в зависимост от това дали формантът на производната дума изразява аргумент със съответна роля в предикатно-аргументната ѝ структура или изразява предикат. За всеки тип словообразователна категория докторантката посочва съответната ѝ предикатно-аргументна структура. Разграничава два подтипа при всяка категория в зависимост от това дали предикатът е изразен или не, напр. скитник „този, който скита“ се отнася към семантичната категория Агенс с изразен предикат, а вѣстаник – „този, който участва във въстание“ – към семантичната категория Агенс с неизразен предикат. Основателно Л. Желева разглежда отделно дериватите, образувани от думи и словосъчетания с преносно значение.

Описаните от Л. Желева предикатно-аргументни структури, в някои случаи доста сложни, са формулирани прецизно в общи линии. Някои от тях обаче изглеждат немотивирани, например спорно е дали в структурата на думите *вълненик*, *сламеник*, *тиквеник* има Агенс.

Трябва да се отбележи и това, че макар Л. Желева да твърди, че анализира само книжовни думи, сред разгледаните от нея попадат и някои диалектни, какъвто е случаят с *гащник* (‘врѣв, с която се връзват гащи (панталони)’ (с. 129) и *страшник* (с. 132).

Описанието на съществителните имена по семантични категории е съчетано с класификацията им по семантични класове (названия на лица, на животни, растения, предмети и под.), като в рамките на всеки клас е направена подялба на подкласове. И при тази класификация е следван подходът, залегнал в 9 том на Българо-полската съпоставителна граматика.

Класификацията на съществителните имена на -ик по семантични категории и семантични класове е извънредно пълна и детайлна. Тя представлява принос на дисертационния труд. Показателно за детайлността ѝ е отделянето на три типа при семантичната категория отношения – времени отношения, пространствени отношения и отношения на връзка, като първите две са разграничени от докторантката. Принос на Л. Желева е и установяването на един неописан подтип семантична структура при категорията Агенс. Това е подтипът 'x (Ag) предизвиква / е причина, че P'.

В резултат на извършената класификация Л. Желева достиг до важния извод, че на съществителните имена в българския език със суфикс -ик са присъщи всички аргументни словообразователни категории, описани в 9 том на Българско-полската съпоставителна граматика. Принос на труда представляват и изводите относно честотата на установените семантични категории. Така например Л. Желева установява, че най-многобройни са имената със семантична категория Агенс. Многобройни се и имената от аргументните категории Обект и Еспрециенцер и от предикатните категории Място и Отношения.

Анализът на съществителните имена на -ик е допълнен и от детайлното им формално описание, което е извършено с оглед на типа на произвеждащата основа (част на речта), на използваните варианти на наставката -ик и на наблюдаваните редувания.

Наблюденията, извършените в труда, са систематизирани в четири много полезни приложения, които по прегледен начин представят мястото на всяко едно от анализираните съществителни имена според неговата семантична категория и семантичен клас (подклас). В третото и четвъртото приложение са систематизирани наблюденията относно формалните изразители на деривацията – разширени суфикси, наблюдавани редувания и частите на речта на произвеждащи думи.

Докторантката има 4 на брой публикации по темата на дисертацията

Авторефератът отразява точно съдържанието и научните приноси на дисертационния труд.

Извършената класификация на съществителните имена на -ик по семантични категории и семантични класове (подкласове), а също и формалното им описание представляват много ценно знание относно този тип съществителни имена. Пълнотата и детайлността, с които се отличава тяхното словообразователно описание, обуславят значимостта и полезността на труда. Това ми дава основание с пълна убеденост да гласувам за присъждането на образователната и научна степен *доктор* на Лора Желева.

7.12.2022

Подпис:

проф. Сия Колковска